

MIKUS KÁROLYNÉ*

Gábor Áron, az 1848–49-es szabadságharc kiemelkedő alakja

Ebben az évben ünnepeljük az 1848–1849-es magyar szabadságharc 150 éves évfordulóját.

Ennek keretében meg kell emlékezni **Gábor Áron**ról, a legendás híró székely ezermesterről, aki jeles ágyúöntőként és hadseregszervezőként maradt meg a nép emlékezetében.¹

Az 1848–49-es szabadságharc kiemelkedő alakja volt ez a lánglelkű forradalmár, aki a forradalom idején rövid idő alatt olyan tetteket vitt véghez, amelyekkel jogosan érdemelte ki az utókor méltó elismerését. Bátor férfiként állt ki a történelmi ítéletidőben. Magára vállalta népének gondját; hősies sorsa példaértékű; alakját népdal is megőrizte.

A székely ezermester 1814. november 27-én született Erdélyben, Háromszék megyében, az Ojtozi-szorosnál épült mezővárosban, Bereckben, nemes székely fegyverviselő családból. Apja **Gábor István**, Bereck főjegyzője és emellett földművelő is volt.

Anyja, **Hosszú Judit** öt gyermek édesanyja, gyermekei: Imre, Áron, Mihály, Dénes és Anna. Áron az iskoláit részben Berecken 7–12 éves koráig, majd a Ferencesek csíksomlyói gimnáziumában végezte. A gimnázium elvégzése után nem tanulhatott tovább; 18 éves korában hadköteles lévén, 1831-ben behívták négy évi katonai szolgálatra a kézdivásárhelyi II. székely határőr gyalogezredbe. Társai közül kitűnt szorgalmával, tehetségével. Néhány határőr társával Gyulafehérvárra vezényelték, hogy tüzérségi ismereteket szerezzen. Később egyik felettesének segítségével Pestre és Bécsbe is elkerült, ahol tanulmányozta az ágyúöntés mesterségét, megismerte az ágyuk szerkezetét és kezelését. Minden technikai újdonság érdekelte. Műszaki előadásokat hallgatott, megismerkedett az ágyuk szerkezetével és kezelésével. Megtanult németül és számos szakkönyvet szerzett be. Majd a katonai szolgálat letöltése után visszatért Bereckbe, megismerkedett a moldvai Gorza-falváról származó **Velcsuj Jusztinával** és megnősült 1849. április 13-án.

Áron nevű gyermekük született, aki háromhetes korában Kézdivásárhelyen meghalt. Gábor Áron 1845-ben kilépett a hadsereg kötelékéből. Közben elsajátította az asztalos mesterséget és így rangja a leszereléskor asztalos és nyugalmazott káplár.

A szabadságharc falujában érte, mint nyugalomban lévő kiszolgált katonát.

1848 őszén a császári csapatok elfoglalták Erdély nagy részét, ekkor ismét a haza védelmére kelt.² Az agyagfalvi Székely Nemzeti Gyűlésen 1848 októberében elhatározták, hogy megszervezik az ellenállást. Gábor Áron is részt vett a gyűlésen és felvetette az ágyúöntés lehetőségét, de nem

* 1213 Budapest, Kórus u. 50.

vették komolyan. 1848. november 13-án Sepsiszentgyörgyön Háromszék Honvédelmi Bizottsága nagygyűlést tartott, hogy visszatartsa a megye népét a hadba lépéstől: „hiszen még ágyunk sincsen” – mondotta a bizottmány elnöke. Erre a jelenlévő Gábor Áron, Bereck küldötte így szólt: „Hallom, hogy a főtiszt urak azt mondják, meg hall hajolnunk az ellenség előtt, mivel nincs munió, nincs ágyú. Lesz, amennyi kell, két hét múlva Sepsiszentgyörgy piacán, ha hat ágyú nem lesz felállítva és azokkal a próbálövésnél célt nem találok, akkor én magam állok tíz lépésnyire az ágyuk elébe céltáblának” – hangzottak el legendás szavai, amelyek óriási lelkesedést váltottak ki.

Emlékezetes szavait emléktábla örökíti meg Sepsiszentgyörgyön az egykori székház falán. Megtoldva még a következőkkel: „Háromszék népe fegyverrel védi meg szabadságát.”

A felhatalmazást az ágyuk öntésére azonnal meg is kapta. Így a fulei és a bodvaji hámorhoz utazott. A bodvaji hámor mellett döntöttek, mely igen jó minőségű gypvasércet termelt. 1848-ban itt egy olvasztókemence és két hámor dolgozott. Gábor Áron megkezdte az ágyuk gyártását.³ Az első darabok két hét alatt készültek el a helyben bányászott jó minőségű vasból.

Ezek a vasból öntött ágyuk az idő rövidsége miatt csiszolatlanok voltak, ezért a nép „varasbékának” nevezte őket, megkülönböztetésül a későbbi mives rézágyúktól. Gábor műhelyét novemberben az ellenség feldúlta, ő ezért Sepsiszentgyörgyön **Kiss János** harangöntőnél folytatta tovább munkáját, majd Kézdivásárhelyre telepítette át műhelyét. Itt **Túróczi Mózes** rézműves mesterrel nagyobb öntödét helyezett üzembe. A város lelkes lakói is részt vettek az ágyúöntés nehéz munkájában. Háromszék, Marosszék, Udvarszék egyházai által felajánlott harangokból és a begyűjtött mozsarakból készítették az ágyúkat, röppentyűket, ágyúgolyókat. A szabadságharc ideje alatt Gábor Áron és segítőitársai, „gyáristái”, ahogy munkatársait nevezte, 73 ágyút öntöttek.⁴ Az első ágyúja Hídvég és Árapatak közt november 29-én szólalt meg a székelyek nagy lelkesedésére.

Fáradhatatlan erővel küzdött és állt helyt, amit **Bem József** tábornok őrnagyi rang adományozásával ismert el. Az ágyúgyártás híre Debrecenbe is eljutott **Kossuth Lajos**hoz, aki Gábort magához rendelte, őrnagyi rangját megerősítette, majd kinevezte a székely tüzérség főparancsnokává, és az összes székelyföldi hadigyar igazgatójává.

Gábor Áron ágyúöntödét üzemeltetett még Csikmadarason is 1849 májusától, ahol **Bodor Ferenc** volt az igazgató, továbbá Fülén, Szentkeresztbányán, de az ágyúgyártás igazi központja Kézdivásárhely volt.

Az osztrákokat megsegítő orosz cári csapatok 1849 júniusában benyomultak Erdélybe a Tömösi-szorosnál. Háromszék önvédelmi hadserege június 2-án a körösi hídfőnél ütközött meg az ötszörös túlerőben lévő cári csapatokkal. Gábor Áron irányította a tüzekeket, fehér lován egyik ütegtől a másikhoz száguldott, bátorította katonáit, míg egy hatfontos ellenséges ágyúgolyó eltalálta. Holttestét a tűzvonalból elvitték és Uzonban ideiglenes sírba temették. Míg folyt a csata, halálát nem közölték és nevében adták ki a parancsokat. Az ütközet sikerrel végződött, a cári csapatokat visszavonulásra kényszerítették, de ő már nem élt. Néhány nap múlva az eresztvényi templomkertben helyezték örök nyugalomra. Az utókor 1892-ben monumentális síremléket emelt egyszerű sírköve fölé, rajta aranybetűs szöveg hirdeti: „Itt nyugszik Gábor Áron, a hős, aki nem kerülte a veszélyes helyeket, a szabadságért áldozta fiatal életét, akinek hagyományait és dicső nevét örökké őrzi a hálás utókor.”⁵

Gábor Áron tevékenysége mindössze 6–7 hónapot foglalt magába. Ezalatt 73 ágyú öntése és felszerelése, lőpor és ágyúgolyó gyártó műhely létesítése és több száz (kb. 500) tüzér kiképzése írható nevéhez.⁶

Egyes történészek szerint hadiüzeme 1848-ban nagyobb volt, mint az akkori essen Krupp művek. Alakja büszkén áll több helyen, melyek közül kiemelkedők a Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely és Bereck főterén lévők.

Gábor Áron felesége, aki a csatában is rendszerint elkísérte, 1874. április 6-án hunyt el és a berecki temetőben alussza örök álmát.

Végezetül meg kell említeni Gábor Áron magatartását, hazafiasságát, melyet a szabadságharc idejében, a forradalom alatt tanúsított, mellyel örökre beírta nevét a magyar történelembe és kivívta az utókor megbecsülését.

IRODALOM

1. Balogh András: Gábor Áron hazatért. 1992. Bereck; 7. old.
2. Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harca. 1896. Kolozsvár; 114. old.
3. Kiszely Gyula: Gábor Áron (1814–1849). Kohászatunk műszaki alkotói. 1979. Eger; 3. lap.
4. Gábor László: Gábor Áron, 1814–1849. Bányászati és Kohászati Lapok, Öntöde, Budapest. 1985. 11. szám 36. évf. 241–248. old.
5. Lengyelne Kiss Katalin: Megemlékezés Gábor Áron születésének 100. évfordulójáról Bányászati és Kohászati Lapok, Kohászat. Bp. 1995. 6. szám. 128. évf. 246. old.
6. Csiki Sándor: Ágyúöntés és hadianyaggyártás Háromszéken 1848–49-ben. Bányászati és Kohászati Lapok, Budapest. 1998. 7–8. szám. 131. évf. 250. old.

Kleinheincz Oszkár honvéd őrnagy élete és hősi halála

A bajor Kleinheincz-család köztiszteletet érdemlő példája a hungarus tudattal bíró egykori pest-budai telepescsaládoknak. Családi viszonyaik és életútjuk főbb adatai közül többet sikerült kutatásaimmal feltárnom. A rólok kirajzolódott kép azt mutatja, hogy ők is azok közé az „idegenek” közé tartoztak, akik személyes és műveltségi identitásukat megtartva, teljes mértékig elfogadták a magyar politikai-nemzeti sorsközösséget.

A bajorországi születésű édesapja, Kleinheincz Xavér Ferenc (1765. VI. 26.–1832. I. 29.) jelentős zeneszerző, tehetséges színházi karmester, nemzetközileg ismert személyiség volt.¹ Az 1800-as évek elejétől Pesten élt. Felesége (akinek neve az idáig ismeretlen volt) Albertina Imenez fiadon – harminckét éves korában – 1827. december 19-én halt meg. Déryné naplója szerint a vidéki nemesi leánygyermeknek részére lakásán nevelőintézetet fenntartó fiatalasszony kedves és gyakorlatias tisztelet volt. Lakásuk a Nagybld (a jelenlegi Deák Ferenc) utcában volt, amikor Déryné próbameletésre ellátogatott a pesti német színház karmesteréhez, aki erősen pártfogolta ifjúi fellépését. Xavér Ferenc 1814–1823 között a pesti, illetve 1824-től a budai német színházak karmestere volt. Zeneművei közül több maradt az utókortól. Élete végén visszavonultan, megtörtén tiltotta magát az Akáts útca 160. szám alatt. Szembesítő körülmény, hogy a fiával való családi kapcsolata ez idáig még csak utalás sem történt sem a család-, sem a nevelés-, sem a zene-, sem a had-, vagy a köztörténeti irodalomban.

Kleinheincz János Ágoston Oszkár 1819. február 4-én született Pesten. Hamar árván maradt. Tanulmányait a milánai utásiskolában végezte. (Az említeni hadiskola korábbi tanítványai közül huszonketten – mint Görgey Artúr és Lenkey János – szolgáltak tiszti beosztásban később a szabadságharc hadseregében.)

Kleinheincz Oszkár hivatásos katonatiszti szolgálatát a honvédseregben folytatta. Az árulónak len Kolowrat gróf ezredes udvari hányváltó könyvében megemlésként szón a forradalmi oldalról kilátó képzett hivatásos tisztekről: „Egyik ilyen tisztre különösen fel emlékszem, mert nemai volt: a a Poros: harságt elnevezésű 34. gyalogezred hadnagy. Kleinheincz Oszkár olyan lelkesen írt, ha jól emlékszem, a Pester Zeitungban, hogy a legdrágább süllymagorokot is lepipálta ez a császári német tisz.”

A vezérkar beosztásban szolgáló ifjú a szolnoki csatában (1849. március 23-án) nyerte el a

¹ Keszé Kálmán: Oszkár Kleinheincz emlékeztető, 1924. Budapest, Tivarszerző utca 13.